

НЕЧИПОРУК
Наталія Віталіївна
netchyporuk@ukr.net

УДК [657:330:34]

**СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У СИСТЕМІ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПІДПРИЄМСТВА**

**STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING IN THE SYSTEM OF
INFORMATION SPACE OF THE ENTERPRISE**

к.е.н., зав. кафедри,
Відкритий міжнародний
університет розвитку
людини "Україна"

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.4\(3\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2021.4(3).4)

NECHYPORUK Nataliia – PhD in Economics, Head of department, Open International University of Human Development "Ukraine"

У статті розглянуто особливості формування стратегічного управлінського обліку як обліково-аналітичного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень. Метою статті є визначення ролі стратегічного управлінського обліку в інформаційному просторі підприємства. Здійснено експертний аналіз під час опитування двох груп респондентів (керівники та стейкхолдери) про існуючу систему стратегічного управлінського обліку як інформаційної платформи торговельних підприємств. Проаналізовано складові функції управління: стратегічний аналіз, стратегічний моніторинг, стратегічний контроль. Визначено перспективи подальших досліджень: вибір методів та інструментів стратегічного управлінського обліку в системі управління торговельним підприємством.

* * *

The paper deals with the peculiarities of the formation of strategic management accounting as accounting and analytical support for adopting strategic managerial decisions. The change in economic realities naturally requires the introduction of modern management technologies that it is impossible without the development of relevant accounting and analytical provision, including focusing, processing and submission of accounting and analytical information to adopt strategic decisions. The purpose of the paper is to determine the role of strategic management accounting in the enterprise information space. The problems of the functioning of strategic management accounting in Ukrainian enterprises are determined: the delimitation of analytical and accounting functions, a one-sided vision of the problem of the methodology of strategic management accounting only as a set of accounting procedures, beyond the connection with analytical functions leads to a decrease in the effectiveness of strategic management accounting and separation from intra-production management. Expert analysis is carried out in questioning two groups of respondents (managers and stakeholders) on an existing system of strategic management accounting as an information platform of trading enterprises. The results of the study confirm that in most such companies, there is a lack of or insatiable use of strategic management accounting as an information platform for strategic management. The development of a strategic approach in accounting practice determines the expansion of the accounting, analytical and control instrument for the formation of information when making strategic management decisions. The components of the management function are analyzed: strategic analysis, strategic monitoring, strategic control. The prospects for further research are determined: the choice of methods and tools for strategic management accounting in the management system of a trading enterprise, especially for the needs of strategic analysis, strategic monitoring and control.

Ключові слова: стратегічний управлінський облік, інформаційна платформа, стейкхолдери, обліково-аналітичне забезпечення

Keywords: strategic management accounting, information platform, stakeholders, accounting and analytical support

ВСТУП

Структурні зрушення в ринковій економіці України в умовах турбулентних змін потребує надання повної, достовірної та релевантної інформації для кожного суб'єкта господарювання. Запровадження сучасних управлінських технологій на підприємствах можливе тільки у разі формування якісного обліково-аналітичного забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень, у використанні всіх елементів обліку, що зорієнтовано на стратегічні потреби підприємства, особливо на збір, обробку та подання обліково-аналітичної інформації.

Інформація, отримана у стратегічному управлінському обліку як підсистемі бухгалтерського обліку, є головним аспектом подолання асиметрії інформації на всіх рівнях користувачів. Водночас ці користувачі як зацікавлені особи (стейкхолдери) мають різні вимоги до змісту облікової інформації. Тому роль стратегічного управлінського обліку, як основи інформаційної платформи прийняття управлінських рішень, що по-

в'язані зі стратегічними цілями та завданнями бізнесу, набуває актуальності в умовах невизначеності.

Контент-аналіз наукових джерел показав, що немає єдиної думки щодо місця стратегічного управлінського обліку в системі управління підприємством. Так, Т. Шматковська та О. Мачулка узагальнили існуючі концепції щодо місця та ролі стратегічного управлінського обліку в інформаційному забезпеченні прибуткового функціонування суб'єктів господарювання з урахуванням зовнішніх чинників в умовах нестабільного макроекономічного середовища [7]. Т. Гайдучок та О. Дмитренко розглянули теоретико-методичні аспекти формування та використання збалансованої системи показників як ключової структури стратегічного управлінського обліку підприємств [1]. Н. Радіонова охарактеризувала основні етапи впровадження системи стратегічного управлінського обліку на підприємстві [5]. С. Кузнецова та І. Тиханська розглянули основні проблеми розвитку методу калькулювання витрат за етапами життєвого циклу в системі стратегічного управлінського обліку, обґрунтували

доцільність впровадження такого методу калькулювання витрат на українських підприємствах [2].

Відаючи належне науковому доробку та практичній значущості отриманих результатів науковців, необхідно зазначити, що певне коло завдань побудови системи стратегічного управлінського обліку в інформаційному просторі підприємства залишаються розробленим недостатньо. Особливо питання, що пов'язані із запровадженням стратегічного управлінського обліку в практичній діяльності вітчизняних підприємств відповідно до вимог та потреб стейкхолдерів.

МЕТА статті – визначення ролі стратегічного управлінського обліку в інформаційному просторі підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. Також використано метод експертної оцінки – анкетне опитування респондентів.

Рис. 1. Результати досліджень з функціонування інформаційної підтримки стратегічного управління в торговельних компаніях [авторське дослідження]

Більш детальний аналіз коментарів двох груп респондентів («не здійснюється зовсім», «здійснюється не в повному обсязі») доводив визначити основні проблеми, що виникають під час запровадження на підприємстві стратегічного управлінського обліку, а саме: розмежування аналітичних і облікових функцій, однобічне бачення проблеми методології як набору облікових процедур. Менеджери не пов'язують стратегічний управлінський облік за аналітичними функціями обліку, що унеможлиблює його взаємозв'язок з іншими підфункціями стратегічного управління, особливо, зі стратегічним аналізом, стратегічним моніторингом, стратегічним контролем.

На підтвердження цього висновку визначено значущість окремих напрямів функціонування стратегічного управлінського обліку з позиції акціонерів (власників, індивідуальних власників акцій, очікуваних інвесторів – стейкхолдери), менеджерів (фахівців, які мають безпосереднє відношення до процесу формування та прийняття стратегічних управлінських рішень). У процесі опитування проранжовано ці напрями за шкалою від 1 до 10, де 10 є найбільш значущі.

Узагальнені результати за двома групами респондентів наведено на рис. 2.

Загальним висновком є те, що дві групи респон-

РЕЗУЛЬТАТИ

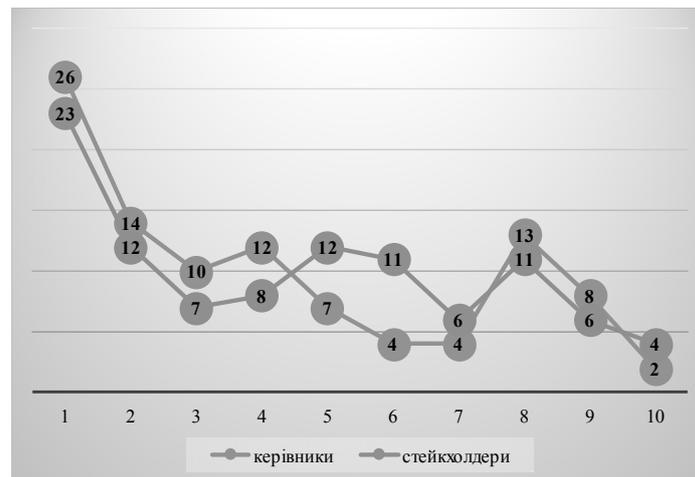
З метою отримання результатів щодо практичної значущості інформації стратегічного управлінського обліку в прийнятті управлінських рішень проведено дослідження в 30 торговельних компаніях України у 2020 р.

На першому етапі було з'ясовано зміст стратегічного управлінського обліку (СУО) серед менеджерів компаній та ступінь запровадження системи СУО. Водночас для респондентів розроблено лінгвістичну шкалу за трьома рівнями запровадження стратегічного управлінського обліку як інформаційної підтримки стратегічного управління: «не здійснюється зовсім», «здійснюється не в повному обсязі», «здійснюється в повному обсязі». За результатами аналізу, відповіді респондентів мають такі значення: «не здійснюється зовсім» – 15 %, «здійснюється не в повному обсязі» – 76 %, «здійснюється в повному обсязі» – 9 % (рис. 1).

дентів погоджуються з гіпотезою, що стратегічний управлінський облік є інформаційною платформою у прийнятті управлінських рішень стратегічного характеру. Однак для кожної окремої групи існує різний пріоритет основного призначення стратегічного управлінського обліку в інформаційному просторі підприємства.

Компетенцією менеджерів підприємства є формування та прийняття управлінських рішень. Тому для них має значення здатність стратегічного управлінського обліку забезпечити якісною інформацією проведення стратегічного аналізу, планування та контроль. Відповідно до рис. 2 найбільший ранг визначення основних напрямів функціонування стратегічного управлінського обліку представляють показники: 1, 2, 4, 8.

Для акціонерів, зовнішніх та внутрішніх, відповідно до рис. 2, найбільший ранг визначення основних напрямів функціонування стратегічного управлінського обліку представляють показники: 1, 2, 3, 9. Два останні показники орієнтовані на виявлення основних тенденцій макросередовища, його потенційного впливу на результати діяльності й конкурентні позиції компанії.

кодування 1-10: 1 – інформаційне забезпечення стратегічного управління інформацією про бізнес-середовище; 2 – інформаційне забезпечення стратегічного управління інформацією для планування стратегії компанії; 3 – інформаційне забезпечення стратегічного контролю; 4 – інформаційне забезпечення поточного моніторингу стану мікросередовища; 5 – інформаційне забезпечення раціонального та ефективного використання ресурсів; 6 – здійснення прогнозування рівня показників результативності та ефективності діяльності компанії загалом, а також у розрізі стратегічних бізнес-одиниць на певну перспективу; 7 – мінімізація ризиків, пов'язаних із недостовірною інформацією; 8 – інформаційне забезпечення ідентифікації проблем стратегічного розвитку компанії; 9 – здійснення аналізу способів зменшення витрат; 10 – інші напрями.

Рис. 2. Розподіл показників визначення основних напрямів функціонування стратегічного управлінського обліку

ВИСНОВКИ

За результатами аналізу значущості інформації стратегічного управлінського обліку у прийнятті управлінських рішень у досліджуваних компаніях, тільки у 9% компаніях ефективно існує система СУО. Водночас для двох груп респондентів (менеджери та акціонери) найбільш суттєвими показниками визначення основних напрямів функціонування стратегічного управлінського обліку є показники, що пов'язані зі стратегічним аналізом, моніторингом та контролем макро- та мікросередовища компанії.

Необхідно відмітити, що стратегічний аналіз показників внутрішнього середовища доцільно здійснювати як за центрами відповідальності (структурні підрозділи), так і топ-менеджментом. Стратегічний моніторинг і контроль інтегрує в собі контроль збалансованих показників центрів відповідальності й показників стратегічних бюджетів у формі відхилень у розрізі причин.

Перспективами подальших досліджень є вибір методів та інструментів стратегічного управлінського обліку у системі управління торговельним підприємством, особливо для стратегічного аналізу, стратегічного моніторингу та контролю.

Список використаних джерел

1. Гайдучок Т.С., Дмитренко О.М. Використання збалансованої системи показників у стратегічному управлінському обліку підприємств. *Наукові горизонти*. 2018. № 11. С. 46–55.
2. Кузнецова С.О., Тиханська І.О. Калькулювання витрат за етапами життєвого циклу продукту в системі стратегічного управлінського обліку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 2(1). С. 62–68.
3. Ліба Н.С. Стратегічний управлінський облік інноваційної діяльності. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2012. № 9(2). С. 272–279.
4. Мазаракі А.А., Фоміна О.В. Інструментарій управлінського обліку. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 159. С. 48–52.

5. Радіонова Н.Й. Методологічні засади організації стратегічного управлінського обліку на підприємствах. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2016. № 3. С. 57–64.

6. Скрипник М.С. Організація стратегічного обліку в умовах інноваційної діяльності. *Економіка й суспільство*. 2016. № 3. С. 542–548.

7. Шматковська Т., Мачулка О. Концептуальні засади стратегічного управлінського обліку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. № 4. С. 243–254.

8. Шмигель О.С. Організація стратегічного управлінського обліку на підприємствах. *Інноваційна економіка*. 2019. № 3–4. С. 163–167.

References

1. Haiduchok T.S., Dmytrenko O.M. Use of a balanced scorecard in strategic management accounting of enterprises. *Scientific Horizons*. 2018. № 11. pp. 46–55. (in Ukrainian).
2. Kuznetsova S.O., Tykhanska I.O. Calculation of costs by stages of the product life cycle in the system of strategic management accounting. *Bulletin of Khmelnytskyi national university. Series: Economic science*. 2016. № 2(1). pp. 62–68. (in Ukrainian).
3. Liba N.S. Strategic Management Accounting for Innovation. *Economic sciences. Series: Accounting and Finance*. 2012. № 9(2). pp. 272–279. (in Ukrainian).
4. Mazaraki A.A., Fomina O.V. Tools for management accounting. *Economic annals-XXI*. 2016. № 159. pp. 48–52. (in Ukrainian).
5. Radionova N.Y. Methodological foundations for strategic management accounting at enterprise level. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*. 2016. № 3. pp. 57–64. (in Ukrainian).
6. Skrypnyk M.Ye. Organization of strategic accounting in the conditions of innovation activity. *Economics and society*. 2016. № 3. pp. 542–548. (in Ukrainian).
7. Shmatkovska T., Machulka O. Conceptual framework of the strategic management accounting. *Scientific bulletin Odesa national economic university*. № 4. pp. 243–254. (in Ukrainian).
8. Shmyhel O.Ye. Organization of strategic management accounting at the enterprises. *Innovative Economy*. 2019. № 3–4. pp. 163–167. (in Ukrainian).